

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

26 iunie 2007 *

În cauza C-305/05,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Cour d'arbitrage (în prezent, Cour constitutionnelle) (Belgia), prin decizia din 13 iulie 2005, primită de Curte la 29 iulie 2005, în procedura

Ordre des barreaux francophones et germanophone,

Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles,

Ordre des barreaux flamands,

Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles

împotriva

Conseil des ministres,

* Limba de procedură: franceza.

cu participarea:

Consiliului Barourilor din Uniunea Europeană,

Ordre des avocats du barreau de Liège,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, E. Juhász (raportor) și J. Klučka, președinți de cameră, domnul J. N. Cunha Rodrigues, doamna R. Silva de Lapuerta, domnii K. Schiemann, A. Borg Barthet, M. Ilešić și J. Malenovský, judecători,

avocat general: domnul M. Poiares Maduro,
grefier: domnul M.-A. Gaudissart, șef de unitate,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 12 septembrie 2006,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Ordre des barreaux francophones et germanophone și Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, de F. Tulkens și V. Ost, avocats;

- pentru Ordre des barreaux flamands și Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, de M. Storme, avocat;
- pentru Consiliul Barourilor din Uniunea Europeană, de M. Mahieu, avocat;
- pentru Ordre des avocats du barreau de Liège, de E. Lemmens, avocat;
- pentru guvernul belgian, de domnul M. Wimmer, în calitate de agent, asistat de L. Swartenbroux, avocat;
- pentru guvernul italian, de domnul I. M. Braguglia, în calitate de agent, asistat de domnul P. Gentili, avvocato dello Stato;
- pentru guvernul cipriot, de doamna E. Rossidou-Papakyriakou și de domnul F. Komodromos, în calitate de agenți;
- pentru guvernul austriac, de doamna C. Pesendorfer, în calitate de agent;
- pentru guvernul slovac, de domnul R. Procházka, în calitate de agent;
- pentru Parlamentul European, de domnul A. Caiola și de doamna C. Castillo del Carpio, ulterior de domnul A. Caiola și de doamna M. Dean, în calitate de agenți;

- pentru Consiliul Uniunii Europene, de doamnele M. Sims și M.-M. Josephides, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii W. Bogensberger și R. Troosters, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 14 decembrie 2006,

pronunță prezenta

Hotărâre

- ¹ Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește validitatea articolului 2a punctul 5 din Directiva 91/308/CEE a Consiliului din 10 iunie 1991 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor (JO L 166, p. 77, Ediție specială, 09/vol. 1, p. 103), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2001/97/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 decembrie 2001 (JO L 344, p. 76, Ediție specială, 09/vol. 2, p. 53, denumită în continuare „Directiva 91/308”).
- ² Această cerere a fost formulată în cadrul unor acțiuni introduse în fața instanței de trimitere de Ordre des barreaux francophones et germanophone, de Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, respectiv de Ordre des barreaux flamands, precum și de Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, prin care se solicita anularea anumitor articole din Legea din 12 ianuarie 2004 de modificare a Legii din 11 ianuarie 1993 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor, a Legii din 22 martie 1993 privind statutul și controlul instituțiilor

de credit, a Legii din 6 aprilie 1995 privind statutul întreprinderilor de investiții și controlul acestora, intermediarii financiari și consultanții de investiții (*Moniteur belge* din 23 ianuarie 2004, p. 4352, denumită în continuare „Legea din 12 ianuarie 2004”), care transpune în sistemul juridic național Directiva 2001/97.

Cadrul juridic

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

- 3 Articolul 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (denumită în continuare „CEDO”), intitulat „Dreptul la un proces echitabil”, prevede:

- „1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. [...]
2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

- a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;
- b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
- c. să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;
- d. să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
- e. să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

Reglementarea comunitară

4 Potrivit celui de al treilea considerent al Directivei 91/308:

„întrucât spălarea banilor are o influență clară asupra dezvoltării crimei organizate, în general, și a traficului cu stupeficante în particular; întrucât opinia publică devine

din ce în ce mai conștientă de faptul că a combate spălarea banilor reprezintă unul dintre mijloacele cele mai eficiente de combatere a acestor activități cu caracter infracțional, care constituie o amenințare deosebită pentru societățile din statele membre;”.

5 Considerentele (1), (14)-(17) și (20) ale Directivei 2001/97 precizează:

„(1) Este oportun ca Directiva 91/308 [...], unul dintre principalele instrumente internaționale de combatere a spălării banilor, să fie actualizată în conformitate cu concluziile Comisiei și cu solicitările exprimate de Parlamentul European și de statele membre. Astfel, directiva [91/308] nu ar trebui să reflecte doar cele mai bune practici internaționale în materie[,] ci, de asemenea, ar trebui să stabilească în continuare un standard înalt de protecție a sectorului financiar și a altor activități vulnerabile împotriva efectelor dăunătoare ale criminalității.

[...]

(14) În rândul spălătorilor de bani se manifestă tendința de a face apel din ce în ce mai mult la activități fără caracter financiar. Această constatare este confirmată de activitatea GAFI [Grupul de acțiune financiară internațională] privind tehnicile și tipologiile de spălare a banilor.

(15) Obligațiile enunțate în directiv[a] [91/308] privind identificarea clienților, evidența și raportarea tranzacțiilor suspecte ar trebui extinse la un număr limitat de activități și profesii care [s-]au dovedit a fi vulnerabile la spălarea banilor.

- (16) Notarii și membrii profesiunilor juridice independente, așa cum sunt definiți în statele membre, ar trebui să intre sub incidența dispozițiilor directivei [91/308] atunci când participă la tranzacții financiare sau corporative, inclusiv atunci când consiliază pe probleme fiscale, când există un risc major de a se abuza de serviciile acestor profesioniști în scopul spălării profiturilor obținute din activități criminale.
- (17) Totuși, în cazurile în care membrii independenți ai profesiunilor juridice, recunoscuți și controlați legal, cum ar fi avocații, evaluează poziția juridică a unui client sau reprezintă un client într-un proces, nu ar fi oportun ca directiva [91/308] să le impună raportarea, în legătură cu aceste activități, a unor eventuale suspiciuni privind spălarea de bani. Este indicat să se exonereze de orice obligație de a raporta informațiile obținute înainte, în timpul sau după desfășurarea procesului sau în timpul evaluării situației juridice a unui client. Astfel, consilierea juridică rămâne supusă obligației de păstrare a secretului profesional, cu excepția cazului în care consilierul juridic participă la activități de spălare a banilor, consilierea juridică este oferită în scopul spălării banilor sau avocatul știe că clientul dorește consiliere juridică în scopul spălării banilor.
- [...]
- (20) În cazul notarilor și juriștilor independenți, statele membre au dreptul, pentru a respecta obligația acestor profesioniști de a păstra discreția privind clienții, să nominalizeze barourile sau alte organisme cu autoreglementare ale profesiunilor independente drept organisme cărora acești profesioniști le pot adresa rapoarte privind posibile cazuri de spălare a banilor. Normele care reglementează regimul acestor rapoarte și posibila lor transmitere la

«autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor» și, în general, formele de cooperare între barouri sau organisme profesionale și aceste autorități trebuie determinate de către statele membre.”

- 6 Potrivit articolului 2a punctul 5 din Directiva 91/308, sunt supuși obligațiilor prevăzute în aceasta:

„5. notarii și alți membri ai profesiunilor juridice independente, când participă:

(a) fie prin asistență la planificarea sau executarea tranzacțiilor pentru clienții lor privind

(i) cumpărarea și vânzarea proprietăților imobiliare sau a firmelor;

(ii) gestionarea banilor, valorilor mobiliare sau a altor active ale clientului;

(iii) deschiderea sau gestionarea unei bănci [a se citi «unor conturi bancare»], a unor conturi de economii sau de valori mobiliare;

(iv) organizarea contribuțiilor necesare pentru crearea, funcționarea sau gestionarea societăților;

(v) crearea, operarea sau gestionarea trusturilor, companiilor sau structurilor similare;

(b) sau acționând în numele clientului [a se citi «în numele clientului și pentru acesta»] în orice tranzacție financiară sau imobiliară;”

7 Articolul 6 din Directiva 91/308 prevede:

„(1) Statele membre se asigură că instituțiile și persoanele reglementate de prezenta directivă, precum și directorii și angajații acestora cooperează în totalitate cu autoritățile responsabile pentru combaterea spălării banilor:

(a) prin informarea acestor autorități, prin autosesizare, despre orice fapt care ar putea indica o spălare de bani;

(b) prin furnizarea către autorități, la cererea acestora, a tuturor informațiilor necesare, în conformitate cu procedurile stabilite de legislația în vigoare.

(2) Informațiile menționate la alineatul (1) se trimit la autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor din statul membru pe al cărui teritoriu este situată instituția sau persoana care trimite informațiile. Persoana sau persoanele desemnate de instituții și persoanele în conformitate cu procedurile prevăzute în articolul 11 alineatul (1) litera (a) transmit informațiile în mod normal.

(3) În cazul notarilor și membrilor independenți ai profesiunilor juridice menționați la articolul 2a [punctul] 5, statele membre pot desemna un organism cu autoreglementare al profesiei respective drept autoritate care trebuie să fie informată despre faptele prevăzute în alineatul (1) litera (a) și, în acest caz, stabilește formele de cooperare adecvate între organismul respectiv și autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor.

Statele membre nu sunt obligate să aplice obligațiile prevăzute în alineatul (1) notarilor, membrilor independenți ai profesiunilor juridice, auditorilor, contabililor externi și consilierilor fiscali referitor la informațiile pe care aceștia le primesc sau le obțin de la unul dintre clienții lor, în timpul evaluării situației juridice a clientului sau în cursul apărării sau reprezentării clientului respectiv într-o acțiune în instanță sau în legătură cu o acțiune în instanță [a se citi «în sau în legătură cu o procedură judiciară»], inclusiv în cazul consilierii privind înaintarea unei acțiuni în instanță sau evitarea acesteia [a se citi «inițierea sau evitarea unei proceduri»], indiferent dacă aceste informații sunt primite sau obținute înainte, în timpul sau după acțiunile în instanță [a se citi «după această procedură»].”

Reglementarea națională

- 8 Articolul 4 din Legea din 12 ianuarie 2004 a introdus în Legea din 11 ianuarie 1993 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului (*Moniteur belge* din 9 februarie 1993, p. 2828, denumită în continuare „Legea din 11 ianuarie 1993”) articolul 2 ter, care are următorul cuprins:

„În măsura în care este prevăzut în mod expres, dispozițiile prezentei legi se aplică și avocaților:

1° atunci când acordă asistență la planificarea sau executarea tranzacțiilor pentru clienții lor privind:

- a) cumpărarea sau vânzarea proprietăților imobiliare sau a firmelor;
- b) gestionarea banilor, a valorilor mobiliare sau a altor active ale clientului;
- c) deschiderea sau gestionarea unor conturi bancare, a unor conturi de economii sau de valori mobiliare;
- d) organizarea contribuțiilor necesare pentru crearea, funcționarea sau gestionarea societăților;
- e) crearea, operarea sau gestionarea trusturilor, companiilor sau a structurilor similare;

2° sau atunci când acționează în numele clientului și pentru acesta în orice tranzacție financiară sau imobiliară.”

- 9 Articolul 25 din Legea din 12 ianuarie 2004 a introdus în cadrul articolului 14 bis din Legea din 11 ianuarie 1993 alineatul 3, conform căruia:

„Persoanele menționate la articolul 2 ter care, în exercitarea activităților enumerate la acest articol, constată fapte despre care știu sau suspectează că au legătură cu spălarea banilor sau finanțarea terorismului sunt obligate să îl informeze de îndată pe decanul ordinului din care fac parte.

Cu toate acestea, persoanele avute în vedere la articolul 2 ter nu transmit informațiile respective dacă acestea au fost primite de la unul dintre clienții lor sau obținute în legătură cu unul dintre clienții lor, în timpul evaluării situației juridice a clientului sau în cursul apărării sau al reprezentării clientului respectiv în sau în legătură cu o procedură judiciară, inclusiv în cazul consilierii privind inițierea sau evitarea unei proceduri, indiferent dacă aceste informații sunt primite sau obținute înainte, în timpul sau după această procedură.

Decanul verifică respectarea condițiilor prevăzute la articolul 2 ter și la paragraful anterior. Dacă aceste condiții sunt respectate, acesta transmite de îndată informațiile unității de analiză a informațiilor financiare.”

- ¹⁰ Articolul 27 din Legea din 12 ianuarie 2004 a înlocuit articolul 15 alineatul 1 din Legea din 11 ianuarie 1993 cu următorul text:

„§ 1. Atunci când unitatea de analiză a informațiilor financiare primește o informație dintre cele la care se referă articolul 11 § 2, unitatea, unul dintre membrii săi sau unul dintre membrii personalului acesteia desemnat în acest scop de magistratul care o conduce sau de supleantul acestuia pot solicita să li se comunice, în termenul pe care îl stabilesc, toate informațiile suplimentare pe care le consideră utile îndeplinirii misiunii unității, din partea:

1° tuturor organismelor și persoanelor menționate la articolele 2, 2 bis și 2 ter, precum și din partea decanului menționat la articolul 14 bis § 3;

[...]

Persoanele menționate la articolul 2 ter și decanul menționat la articolul 14 bis § 3 nu transmit respectivele informații dacă acestea au fost primite de persoanele menționate la articolul 2 ter de la unul dintre clienții lor sau obținute în legătură cu unul dintre clienții lor, în timpul evaluării situației juridice a clientului sau în cursul apărării sau al reprezentării clientului respectiv în sau în legătură cu o procedură judiciară, inclusiv în cazul consilierii privind inițierea sau evitarea unei proceduri, indiferent dacă aceste informații sunt primite sau obținute înainte, în timpul sau după această procedură.

[...]"

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 11 Prin două cereri introduse la 22 iulie 2004 de Ordre des barreaux francophones et germanophone și de Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles, pe de o parte, precum și de Ordre des barreaux flamands și de Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles, pe de altă parte, s-a solicitat instanței de trimitere anularea articolelor 4, 5, 7, 25, 27, 30 și 31 din Legea din 12 ianuarie 2004. Consiliul Barourilor din Uniunea Europeană și Ordre des avocats du barreau de Liège au intervenit în acțiunea principală.
- 12 În fața instanței de trimitere, reclamanții au susținut mai ales că articolele 4, 25 și 27 din Legea din 12 ianuarie 2004, prin faptul că extind la avocați obligația de a informa autoritățile competente atunci când constată fapte despre care știu sau suspectează că au legătură cu spălarea banilor și obligația de a transmite respectivelor autorități informațiile complementare pe care acestea le consideră utile, aduc atingere în mod nejustificat principiilor secretului profesional și independenței avocatului, elemente constitutive ale dreptului fundamental al oricărui justițiabil la un proces echitabil și la respectarea dreptului la apărare. Articolele sus-menționate ar încălca astfel

articolele 10 și 11 din Constituția belgiană coroborate cu articolul 6 din CEDO, cu principiile generale de drept în materia dreptului la apărare, cu articolul 6 alineatul (2) UE, precum și cu articolele 47 și 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată la 7 decembrie 2000 la Nisa (JO C 364, p. 1).

- 13 În plus, reclamantii și Consiliul Barourilor din Uniunea Europeană susțin că această concluzie nu ar putea fi contestată, pentru motivul că legiuitorul belgian a transpus dispozițiile Directivei 91/308 care limitează, în ceea ce privește avocații, obligațiile de informare și de cooperare. În această privință, Ordre des barreaux francophones et germanophones și Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles consideră că distincția realizată prin respectivele dispoziții, întemeiată pe caracterul esențial sau accesoriu al activităților avocatului, nu poate fi argumentată juridic și conduce la o situație de insecuritate juridică majoră. Ordre des barreaux flamands și Ordre néerlandais des avocats du barreau de Bruxelles subliniază că obligațiile de denunțare și incriminarea clientului sunt mai mult decât o simplă încălcare a secretului profesional, distrugând în mod absolut relația de încredere dintre acesta și avocatul său.
- 14 Conseil des barreaux de l'Union européenne susține că Legea din 11 ianuarie 1993, astfel cum a fost modificată prin Legea din 12 ianuarie 2004, nu permite prezervarea activității tradiționale a avocatului în ansamblul său. Acesta precizează că trăsăturile caracteristice ale profesiei de avocat, mai ales independența și secretul profesional, contribuie la încrederea publicului în această profesie și că o asemenea încredere nu este legată numai de anumite misiuni particulare ale avocatului.
- 15 Instanța de trimitere arată că acțiunile în anulare au fost introduse împotriva Legii din 12 ianuarie 2004 de transpunere a dispozițiilor Directivei 2001/97 în sistemul juridic belgian. Dat fiind că, la fel ca legiuitorul belgian, legiuitorul comunitar este obligat să respecte dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil, instanța de trimitere consideră că, înainte de a se pronunța asupra compatibilității acestei legi cu Constituția belgiană, trebuie lămurită problema validității directivei pe care se întemeiază respectiva lege.

- 16 În aceste condiții, Cour d'arbitrage a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 1 [punctul 2] din Directiva 2001/97 [...] încalcă dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta este garantat prin articolul 6 din [CEDO], și, în consecință, articolul 6 alineatul (2) [UE] prin aceea că noul articol 2a [punctul 5] pe care l-a introdus în Directiva 91/308/CEE impune includerea membrilor profesiunilor juridice independente, fără a exclude profesia de avocat, în sfera de aplicare a respectivei directive, care, în esență, are drept obiect impunerea, în sarcina persoanelor și a instituțiilor pe care le menționează, a unei obligații de informare a autorităților responsabile de combaterea spălării banilor despre orice fapt care ar putea indica o spălare de bani (articolul 6 din Directiva 91/308/CEE, înlocuit de articolul 1 [punctul 5] din Directiva 2001/97/CE)?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 17 Trebuie subliniat de la bun început că, dacă în acțiunea principală care a dat naștere prezentei cereri, reclamanții și intervenienții au ridicat problema validității legislației naționale de transpunere a Directivei 91/308 în raport cu mai multe norme de rang superior, totuși, prin întrebarea sa, instanța de trimitere a considerat necesar să solicite Curții numai controlul validității directivei în lumina dreptului la un proces echitabil garantat prin articolul 6 din CEDO și prin articolul 6 alineatul (2) UE.
- 18 Potrivit unei jurisprudențe constante, procedura stabilită la articolul 234 CE este întemeiată pe o separare clară a competențelor între instanțele naționale și Curte, astfel încât numai instanța națională care judecă litigiul și care trebuie să își asume responsabilitatea pentru hotărârea judecătorească ce va fi pronunțată poate să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea pronunțării

unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinenta întrebărilor pe care le adresează Curții (a se vedea hotărârea din 4 decembrie 2003, EVN și Wienstrom, C-448/01, Rec., p. I-14527, punctul 74, și hotărârea din 12 aprilie 2005, Keller, C-145/03, Rec., p. I-2529, punctul 33).

- 19 În aceste condiții, nu este necesar să se extindă examinarea validității Directivei 91/308 prin raportare la drepturile fundamentale care nu sunt avute în vedere de instanța de trimitere, mai ales dreptul la respectarea vieții private prevăzut la articolul 8 din CEDO.
- 20 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 91/308 prevede că persoanele la care aceasta se referă trebuie să coopereze în totalitate cu autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor, prin informarea acestor autorități, din proprie inițiativă, despre orice fapt care ar putea indica o spălare de bani și prin furnizarea către autorități, la cererea acestora, a tuturor informațiilor necesare, în conformitate cu procedurile stabilite de legislația în vigoare.
- 21 În ceea ce privește avocații, Directiva 91/308 delimitează în două moduri aplicarea acestor obligații de informare și de cooperare.
- 22 Pe de o parte, conform articolului 2a punctul 5 din Directiva 91/308, avocații nu sunt supuși obligațiilor prevăzute de aceasta – și mai ales obligațiilor de informare și de cooperare impuse la articolul 6 alineatul (1) din respectiva directivă – decât în măsura în care participă, potrivit modalităților specificate la articolul 2a punctul 5, la anumite tranzacții enumerate în mod limitativ în această din urmă dispoziție.
- 23 Pe de altă parte, din articolul 6 alineatul (3) al doilea paragraf din Directiva 91/308 rezultă că statele membre nu sunt obligate să impună avocaților obligațiile de

informare și de cooperare în ceea ce privește informațiile primite de la unul dintre clienții lor sau obținute în legătură cu unul dintre aceștia, în timpul evaluării situației juridice a clientului sau în cursul apărării sau al reprezentării clientului respectiv în sau în legătură cu o procedură judiciară, inclusiv în cazul consilierii privind inițierea sau evitarea unei proceduri, indiferent dacă aceste informații sunt primite sau obținute înainte, în timpul sau după această procedură.

24 Importanța unei astfel de exonerări este subliniată în considerentul (17) al Directivei 2001/97, care precizează că nu ar fi oportun ca Directiva 91/308 să impună membrilor independenți ai profesiunilor juridice, recunoscuți și controlați legal, cum ar fi avocații, care evaluează poziția juridică a unui client sau reprezintă un client într-un proces, raportarea unor eventuale suspiciuni privind spălarea de bani. Acest considerent precizează, în plus, că este indicat să se exoneraze de orice obligație de a raporta informațiile obținute înainte, în timpul sau după desfășurarea procesului sau în timpul evaluării situației juridice a unui client. În sfârșit, același considerent subliniază că, în urma unei astfel de exonerări, consilierea juridică rămâne supusă obligației de păstrare a secretului profesional, cu excepția cazului în care avocatul fie participă el însuși la activități de spălare a banilor, fie oferă sfaturi juridice în scopul spălării banilor, fie este conștient de faptul că clientul său dorește consiliere juridică în asemenea scopuri.

25 Prin urmare, din articolele 25 și 27 din Legea din 12 ianuarie 2004 rezultă că, în ceea ce privește avocații, legiuitorul belgian a introdus în respectiva lege exonerări referitoare la informațiile primite sau obținute în circumstanțele menționate la articolul 6 alineatul (3) al doilea paragraf din Directiva 91/308.

26 În aceste condiții, este necesar să se analizeze dacă obligația ce îi revine unui avocat care acționează în exercitarea atribuțiilor sale profesionale de a coopera cu autoritățile competente în domeniul combaterii spălării banilor, în sensul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 91/308, și de a informa aceste autorități din proprie

inițiativă despre orice fapt care ar putea indica o spălare de bani, ținând cont de limitările aduse obligației sus-menționate la articolul 2a punctul 5 și la articolul 6 alineatul (3) din respectiva directivă, constituie o încălcare a dreptului la un proces echitabil garantat prin articolul 6 din CEDO și prin articolul 6 alineatul (2) UE.

27 Este necesar să se menționeze mai întâi că articolul 6 alineatul (3) al doilea paragraf din Directiva 91/308 poate face obiectul mai multor interpretări, astfel încât întinderea exactă a obligațiilor de informare și de cooperare ce revin avocaților nu este lipsită de ambiguitate.

28 În această privință, potrivit unei jurisprudențe constante, atunci când un text de drept comunitar derivat poate primi mai multe interpretări, trebuie să prevaleze acea interpretare care determină conformitatea dispoziției cu Tratatul CE, mai degrabă decât cea care conduce la constatarea incompatibilității sale cu tratatul (a se vedea hotărârea din 13 decembrie 1983, Comisia/Consiliul, 218/82, Rec., p. 4063, punctul 15, și hotărârea din 29 iunie 1995, Spania/Comisia, C-135/93, Rec., p. I-1651, punctul 37). Într-adevăr, statele membre nu au numai obligația de a interpreta dreptul lor național într-un mod conform dreptului comunitar, ci și pe aceea de a se asigura că nu se vor întemeia pe o interpretare a unui text de drept derivat care ar intra în conflict cu drepturile fundamentale protejate de ordinea juridică comunitară sau cu alte principii generale de drept comunitar (hotărârea din 6 noiembrie 2003, Lindqvist, C-101/01, Rec., p. I-12971, punctul 87).

29 Trebuie de asemenea amintit că drepturile fundamentale sunt parte integrantă a principiilor generale de drept a căror respectare este asigurată de către Curte. În acest scop, Curtea se inspiră din tradițiile constituționale comune statelor membre, precum și din indicațiile oferite de instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului la care statele membre au colaborat sau au aderat. În acest sens, CEDO are o semnificație specială (a se vedea în acest sens hotărârea din 12 noiembrie 1969, Stauder, 29/69, Rec., p. 419, punctul 7, hotărârea din 6 martie 2001, Connolly/Comisia, C-274/99 P, Rec., p. I-1611, punctul 37, și hotărârea din 14 decembrie 2006, ASML, C-283/05, Rec., p. I-12041, punctul 26). În acest fel, dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta rezultă mai ales din articolul 6 din CEDO,

constituie un drept fundamental pe care Uniunea Europeană, în temeiul articolului 6 alineatul (2) UE, îl respectă ca principiu general.

- 30 Articolul 6 din CEDO recunoaște oricărei persoane dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, fie în cadrul încălcării drepturilor și a obligațiilor sale cu caracter civil, fie în cadrul unui proces penal.
- 31 Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, noțiunea „proces echitabil” la care se referă articolul 6 din CEDO este constituită din diferite elemente care cuprind mai ales dreptul la apărare, principiul egalității armelor, dreptul de acces la o instanță, precum și dreptul la un avocat atât în materie civilă, cât și penală (a se vedea Curtea Europeană a Drepturilor Omului, hotărârea Golder împotriva Regatului Unit din 21 februarie 1975, seria A, nr. 18, § 26-40, hotărârea Campbell și Fell împotriva Regatului Unit din 28 iunie 1984, seria A, nr. 80, § 97-99, 105-107 și 111-113, precum și hotărârea Borgers împotriva Belgiei din 30 octombrie 1991, seria A, nr. 214-B, § 24).
- 32 Avocatul nu ar fi în măsură să își îndeplinească misiunea de consiliere, de apărare și de reprezentare a clientului său într-un mod corespunzător, iar acesta ar fi, prin urmare, lipsit de drepturile care îi sunt conferite prin articolul 6 din CEDO dacă avocatul, în cadrul unei proceduri judiciare sau al pregătirii acesteia, ar fi obligat să coopereze cu autoritățile publice, transmitându-le informații obținute cu ocazia consultațiilor juridice acordate în cadrul unei asemenea proceduri.
- 33 În ceea ce privește Directiva 91/308, astfel cum s-a amintit la punctul 22 din prezenta hotărâre, rezultă de la articolul 2a punctul 5 din aceasta că obligațiile de informare și de cooperare nu se aplică avocaților decât în măsura în care aceștia îi asistă pe clienții lor la planificarea sau la realizarea anumitor tranzacții de natură preponderent financiară sau imobiliară menționate în respectiva dispoziție la

litera (a) sau atunci când acționează în numele și pentru clientul lor în orice tranzacție financiară sau imobiliară. În general, aceste activități, datorită chiar naturii lor, se situează într-un context care nu are nicio legătură cu o procedură judiciară și, în consecință, în afara sferei de aplicare a dreptului la un proces echitabil.

34 În plus, din momentul în care asistența unui avocat care a intervenit în cadrul unei tranzacții menționate la articolul 2a punctul 5 din Directiva 91/308 este solicitată pentru exercitarea apărării sau a reprezentării în justiție sau pentru consilierea privind inițierea sau evitarea unei proceduri judiciare, în temeiul articolului 6 alineatul (3) al doilea paragraf din directivă, respectivul avocat este exonerat de obligațiile prevăzute la alineatul (1) al articolului menționat, și aceasta indiferent dacă informațiile fuseseră primite sau obținute înainte, în timpul sau după această procedură. O astfel de exonerare permite respectarea dreptului clientului la un proces echitabil.

35 Dat fiind că exigențele ce decurg din dreptul la un proces echitabil implică, prin definiție, o legătură cu o procedură judiciară și ținând cont de faptul că articolul 6 alineatul (3) al doilea paragraf din Directiva 91/308 exonerează avocații de obligațiile de informare și de cooperare menționate la articolul 6 alineatul (1) din respectiva directivă, atunci când activitățile lor sunt caracterizate printr-o asemenea legătură, aceste exigențe sunt respectate.

36 În schimb, trebuie admis că exigențele legate de dreptul la un proces echitabil nu se opun faptului că, atunci când acționează în cadrul precis al activităților enumerate la articolul 2a punctul 5 din Directiva 91/308, dar într-un context care nu intră sub incidența articolului 6 alineatul (3) al doilea paragraf din respectiva directivă, avocații să fie supuși obligațiilor de informare și de cooperare stabilite la articolul 6 alineatul (1) din această directivă, din moment ce asemenea obligații sunt justificate, astfel cum subliniază în special al treilea considerent al Directivei 91/308, de necesitatea de a combate în mod eficient spălarea banilor, care exercită o influență clară asupra dezvoltării crimei organizate, ce constituie ea însăși o amenințare deosebită pentru societățile din statele membre.

- 37 Având în vedere cele de mai sus, trebuie constatat că obligațiile de informare și de cooperare cu autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor prevăzute la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 91/308 și impuse avocaților prin articolul 2a punctul 5 din această directivă, ținând cont de articolul 6 alineatul (3) al doilea paragraf din aceasta, nu încalcă dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta este garantat prin articolul 6 din CEDO și prin articolul 6 alineatul (2) UE.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 38 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

Obligațiile de informare și de cooperare cu autoritățile responsabile de combaterea spălării banilor prevăzute la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 91/308/CEE a Consiliului din 10 iunie 1991 privind prevenirea folosirii sistemului financiar în scopul spălării banilor, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2001/97/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 decembrie 2001, și impuse avocaților prin articolul 2a punctul 5 din această directivă, ținând cont de articolul 6 alineatul (3) al doilea paragraf din aceasta, nu încalcă dreptul la un proces echitabil, astfel cum acesta este garantat prin articolul 6 din CEDO și prin articolul 6 alineatul (2) din Tratatul UE.

Semnături